

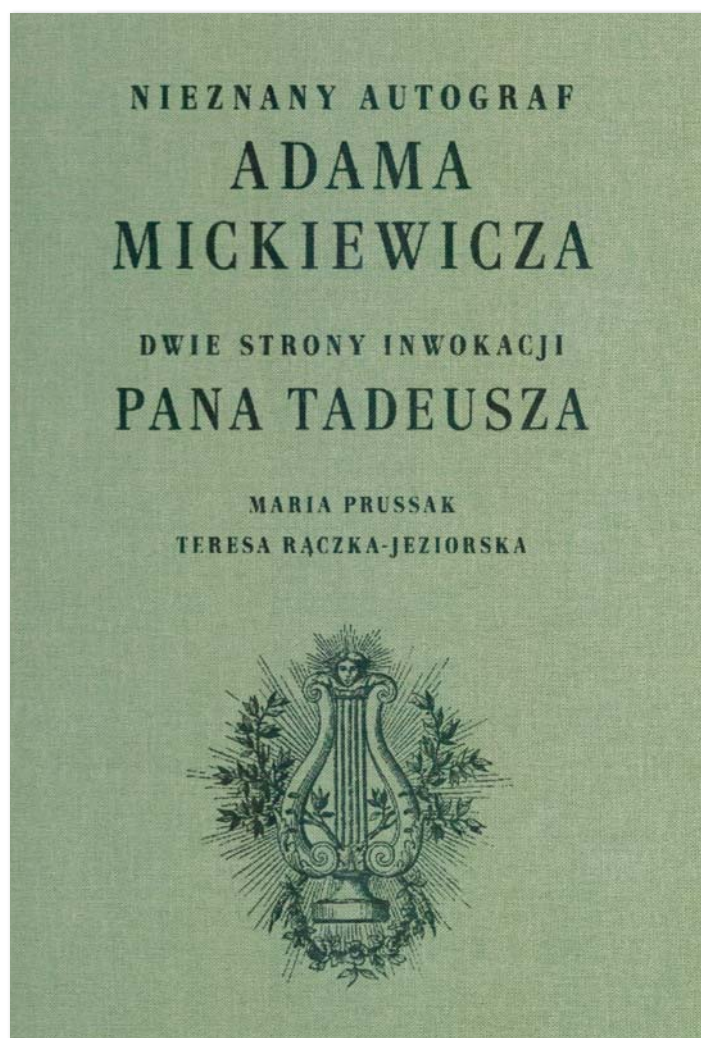
Nieznany „Pan Tadeusz”

Czy o tekście „Pana Tadeusza” wielokrotnie badanym przez wybitnych filologów–edytorów można powiedzieć coś nowego? Okazuje się, że tak, i to niemało. Dowodzi tego niedawne odkrycie prof. Marii Prussak i dr Teresy Rączki–Jeziorskiej, które dotarły do nieznanego rękopisu autorstwa samego Mickiewicza – znajdującego się w zespole dokumentów Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza we Lwowie.

Przypomnijmy, że w 1834 r. Aleksander Jełowicki opublikował w Paryżu dwutomowe dzieło, którego strona tytułowa głosiła: „Pan Tadeusz, czyli Ostatni zajazd na Litwie. Historia szlachecka z r. 1811 i 1812, we dwunastu księgach wierszem, przez Adama Mickiewicza”. Z jednej strony Wielka Emigracja przyjęła poemat z umiarkowanym entuzjazmem, ponieważ byli powstańcy oczekiwali raczej świadectwa walk o niepodległość, utworu napisanego w duchu tyrtejskim, a niekoniecznie nostalgicznym. Jednak istniało grono osób z wielkim przeżyciem i uznaniem wsłuchujących się w czytane przez Mickiewicza fragmenty epepei jeszcze w trakcie jej powstawania. Wiadomo też, że poeta obdarowywał kartami autografu wybrane osoby, dla których autorski rękopis miał wartość szczególną. Burzliwe (łącznie z epizodami wojennymi) losy manuskryptu będącego podstawą pierwodruku zostały już niejednokrotnie opisane. W wersji popularnonaukowej bardzo interesująco ukazuje je wrocławskie Muzeum „Pana Tadeusza” i jego publikacje.

Okazuje się jednak, że omawiana tu książka Prussak i Rączki–Jeziorskiej

udostępnia współczesnym czytelnikom nieznany i przez to nieuwzględniany w edytorstwie autograf Inwokacji. Publikacja zawiera fotokopie autografu, jego transliterację z przypisami edytorskimi, a także komentarz filologiczny wzbogacony ilustracjami. Warto przypomnieć, że w terminologii nauko-

Maria Prussak, Teresa Rączka–Jeziorska,
Nieznany autograf Adama Mickiewicza.
Dwie strony Inwokacji „Pana Tadeusza”, Wydawnictwo
Instytutu Badań Literackich PAN, Warszawa 2018.

wej (tekstologicznej) autografem nazywa się wyłącznie ten zapis rękopiśmienny, który ma charakter autorski. W pracach identyfikujących tekst tekstolog (edytor) niezwykle uważnie analizuje charakter pisma, porównując go z autografami niebudzącymi wątpliwości.

Odnaleziony przez autorki tekst to dwustronnie zapisana karta papieru firmy Timothée Weynen w formacie 22,8 x 17,9 cm z czterdziestoma wersami Inwokacji „Pana Tadeusza”, własnoręcznie zatytułowana („Pan Tadeusz Księga 1”; brak pozostałych elementów tytułu) i zaopatrzona w podpis wieszczca. Co ważne, autograf jest dobrze zachowany i nie posiada śladów zagrzybienia oraz ubytków. O oryginalności dokumentu świadczą według edytoerek następujące argumenty: 1) potwierdzony charakter pisma poety przez porównanie z innymi znanymi bezspornymi autografami jego autorstwa; 2) widoczne różnice w tekście autografu w porównaniu z innymi znanymi autografami Inwokacji oraz tekstem w pierwszym wydaniu „Pana Tadeusza”, które wykluczyły, że to jest facsimile; 3) oryginalny papier, na którym sporządzono autograf, firmy Timothée Weynen. Badaczki uznają, że fragment ów był przez Mickiewicza przepisany „na zamówienie”, jako rodzaj swoistego „wypisu” z poematu – dla Ambrożego Grabowskiego.

Mimo że bardzo trudno jednoznacznie rozstrzygnąć, kiedy dokładnie powstał autograf, to i tak jest to niezwykle cenne źródło do wiedzy o powstawaniu tekstu arcydzieła i warsztacie pisarskim autora. Oprócz informacji o oryginalnej pisowni wieszczca (np. *grod, jść, dwor, goscinna*) można tu znaleźć także różnice w słowach: „Czuję i opisuję” (pierwodruk: „Widzę i opisuję”); „I mogłem zaraz pieszko” (pierwodruk: „I zaraz mogłem pieszko”); „A wszystko przeplatane jakby wstęgą” (pierwodruk: „A wszystko przepasane jakby wstęgą”); „Użątku, co pod dachem” (pierwodruk: „Użątku, co pod strzechą”).

Lektura „Nieznanego autografu...” potwierdza wbrew pozorom nieoczywistą prawdę, że historia literatury i historia edytorstwa stanowią organiczną całość.

Pierwodruk:
„Forum Akademickie” nr 12/2018, s. 71.
Przedruk za zgodą Redakcji.

MUZEALNE ROZMAITOŚCI

ISSN 2449-7185

Rok 2020

Nr 1(11)

MAGAZYN INFORMACYJNY MUZEUM ROMANTYZMU W OPINOGÓRZE

